

Бєлова Людмила Олександрівна,

д.соц.н., проф.,

директор Харківського регіонального інституту державного управління

Національної академії державного управління при Президентові України,

заслужений працівник освіти України,

президент Харківського університетського консорціуму,

м. Харків

ORCID 0000-0003-1679-5146

УДК 351.1:378

doi: 10.34213/ap.20.01.31

КЛАСТЕРІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ СЛОБОЖАНЩИНИ ШЛЯХОМ СТВОРЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО КОНСОРЦІУМУ

На підставі аналізу змісту Паризького комюніке, Болонської декларації, Стратегії реформування вищої освіти України до 2020 року робиться висновок, що їх поєднує ідея посилення академічної свободи вишів і запровадження принципів доброчесності в освітній процес, розбудови інституційної автономії закладів вищої освіти, активізації участі студентів і працівників у врядуванні вишів та розвитку громадської відповідальності освітян за перебіг суспільно-політичних трансформацій.

Аналізується історичний досвід створення і функціонування інноваційних освітніх кластерів (*innovation educational cluster, EdClusters*), активна політика запровадження яких розпочалась у Європейських країнах ще на початку 90-х років ХХ ст.

Розглядається практичний досвід створення і функціонування на Слобожанщині такого інноваційного освітнього кластеру, як Харківський університетський консорціум (*Унікон*), основною метою діяльності якого визначено співробітництво, поєднання інформаційних, кадрових і фінансових ресурсів для досягнення науково обґрунтованого соціального ефекту у сфері академічної мобільності, наукових досліджень, технологічних розробок і інновацій, удосконалення і підвищення якості та ін.

Ключові слова: Харківський університетський консорціум, освітній процес, інноваційний освітній кластер, інституційна автономність закладів вищої освіти, споживач освітніх послуг, освітнє середовище, Європейський простір вищої освіти.

Постановка проблеми. Основним меседжем Паризького комюніке (25 травня 2018 р.) стало поглиблення співробітництва в межах Європейського простору вищої освіти (далі – ЄПВО) щодо посилення академічної свободи вишів і запровадження принципів доброчесності в освітній процес, розбудови інституційної автономії закладів вищої освіти, активізації участі студентів і працівників у врядуванні вишів та розвиток громадської відповідальності освітян за перебіг суспільно-політичних трансформацій.

Зокрема, в Комюніке наголошується: “Протягом останніх 20 років основною місією Болонського процесу та головною метою структурних реформ є забезпечення й покращення якості та відповідність навчання й викладання. Навчання впродовж життя стає все важливішим для наших суспільств та економік, а також і для благополуччя наших громадян. Настав час додати співпрацю в практиках інноваційного навчання та викладання як ще одну віху ЄПВО. Таким чином, ми зобов’язуємося розвивати нові й інклюзивні підходи до постійного вдосконалення навчання та викладання в усьому ЄПВО і ми можемо досягти успіху лише, якщо робитимемо це в тісній співпраці з Європейською спільнотою вищої освіти та у повній відповідності до академічної свободи та інституційної автономії” [1].

Така спільна позиція міністрів освіти країн, які приєдналися до Болонської декларації (19 червня 1999 р.), знайшла своє відображення у національному законодавстві шляхом прийняття Стратегії реформування вищої освіти України до 2020 року [2]. Провідною ідеєю цієї Стратегії визначено інституціоналізацію системи забезпечення якості вищої освіти на національному, регіональному та локальному рівнях за участю державних, громадських та професійних граєв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування освітніх клаєтерів розглядаються у працях В. Андрушенка, М. Білинської, В. Васильєвої, О. Величко, А. Гриневич, А. Даниленко, М. Дарманського, С. Квіта, В. Кремня, В. Лугового, Т. Лукіної, Г. Мартинова, С. Ніколаєнка, Н. Протасової, І. Совсун та ін. Методологічні аспекти реформування вищої освіти в Україні містяться в роботах С. Головка, А. Горбунової, М. Степка, сутність адміністративно-правового регулювання вищої освіти в Україні в аспектах уточнення її правового забезпечення розкрито у докторському дослідженні М. Курка.

Мета статті – висвітлити історичний досвід створення й функціонування інноваційних освітніх клаєтерів та показати діяльність Харківського університетського консорціуму як інноваційного освітнього клаєтеру.

Виклад основного матеріалу. Практика створення майданчиків, які б забезпечували інституційний розвиток галузі освіти як на загальнонаціональному, так і регіональному рівнях, не є новою. Такими інституціональними формами розгортання освітнього середовища стали інноваційні освітні клаєтери (*innovation educational cluster, EdClusters*), активна політика запровадження яких розпочалась у Європейських країнах ще на початку 90-х років ХХ ст. Перші інноваційні освітні клаєтери були створені в медичній сфері (*зокрема, у Великій Британії*) з метою більш активного запровадження теоретичних розробок у практичну діяльність закладів охорони суспільного здоров'я.

З часом дія *EdClusters* поширилась на всі сфери суспільної життєдіяльності й сьогодні інноваційні освітні клаєтери стають найпотужнішими центрами розвитку освіти і науки відповідних регіонів. Наприклад, освітній консорціум *Kentucky Valley Educational Cooperative* об'єднує 17 освітніх округів задля надання можливості студентам здійснити позитивні зміни у своїх громадах через розгалужену мережу партнерств і програм, *Remake Learning Network* щороку проводить понад 230 заходів, залучаючи більше ніж 30 000 учасників до різних форм інноваційного навчання, а *Josh Schachter of CommunityShare* розробив платформу, яка об'єднує викладачів і студентів із "фондами знань" у громаді, що дозволило активізувати співпрацю понад 450 викладачів, 2500 студентів та 360 партнерів у своїй громаді [3]. Отже, інноваційні освітні клаєтери являють собою громадські об'єднання, діяльність яких спрямована на інтеграцію зусиль усіх стейкгольдерів та активізацію місцевої спільноти, яка об'єднує освітян, підприємців, представників державного сектору, дослідників та інші зацікавлені сторони громади (сім'ї, місцеве самоврядування, некомерційні організації) для підтримки інноваційного викладання та навчання у своєму регіоні. Працюючи разом, ці партнери формують мережу, яка має унікальний дизайн для розробки, запуску, ітерації та поширення проривних навчальних практик та інструментів.

Історично так склалось, що Слобідський край вважають не лише першою столицею України, а й найпотужнішим центром розвитку науки і освіти нашої

держави. І тут ми можемо пишатись своєю працею, адже Харківщина поступово займає позицію одного із найпотужніших регіонів України. За рейтинговими показниками Кабінету Міністрів України щодо соціально-економічного розвитку регіонів України у 2019 р., який складався за 64 показниками, Харківська область посіла почесне перше місце, а за напрямком “Доступність і якість послуг у сфері освіти” – перше місце серед регіонів, випередивши столицю України.

Невипадковим фактом можна вважати й започаткування вперше в Україні, саме на Слобожанщині, на засіданні Ради ректорів закладів вищої освіти Харківської області 24 липня 2015 р. у стінах Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” Харківського університетського консорціуму (*Унікон*), до складу якого увійшов 31 ЗВО нашого регіону. Всі ці виші мають світове ім’я, а їх наукові й технічні розробки користуються попитом у всьому світі. Основною метою діяльності Харківського університетського консорціуму було визначено співробітництво, поєднання інформаційних, кадрових і фінансових ресурсів для досягнення науково обґрунтованого соціального ефекту у сфері академічної мобільності, наукових досліджень, технологічних розробок та інновацій, удосконалення і підвищення якості тощо.

Зокрема, на порядку денному роботи Консорціуму стояли такі питання: взаємодія з імплементації нової редакції Законів України “Про вищу освіту” та “Про освіту”; спільна розробка та кадрове забезпечення програм підготовки докторів філософії; обмін досвідом розробки та впровадження програм підготовки докторів наук та науково-методичних матеріалів; створення міжуніверситетських потоків для викладання загальних дисциплін; поширення досвіду, обмін університетськими нормативно-правовими документами, спільна розробка стандартів освіти, освітньо-професійних програм тощо [4].

За чотири роки функціонування Харківському університетському консорціуму вдалося не тільки акумулювати найкращі практики у галузі науки та освіти, а й створити інституційний майданчик для реалізації інфраструктурних програм і проектів в освітньому середовищі Слобожанщини. Серед найбільш вагомих проектів, реалізованих за ініціатииви Консорціуму, варто назвати:

- проект “Голос громади у місцевому самоврядуванні” Програми DOBRE в об’єднаних територіальних громадах Харківської області;
- регіональний турнір з фінансової грамотності на Кубок голови Харківської обласної державної адміністрації;
- проект залучення медіапростору до процесу освіти;
- мистецький фестиваль “Гаудеамус Орега”, присвячений міжнародному Дню студента;
- молодіжний форум “Залучення молоді до процесу прийняття рішень у своїй громаді”;
- проект “Родинне коло Харківщини” для родин загиблих в АТО;
- регіональний турнір з дебатів “Студенти PRO”;
- проект “Патріоти – до влади” та ін.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, все наведене вище свідчить про те, що саме сьогодні відбуваються значні трансформації не тільки в суспільній свідомості, а й в усіх сферах суспільного життя України. Останні новели, які були започатковані впровадженням законів України “Про вищу освіту” та “Про освіту”, вже

починають змінювати характер відносин у науковому середовищі, роблячи його більш конкурентним, а відтак і більш орієнтованим на кінцевого споживача освітніх послуг. Змінюються стандарт вищої школи, з'являються незалежні центри оцінювання якості вищої освіти, трансформуються галузі знань і наукові спеціальності. При цьому слід зазначити, що ми йдемо в мейнстрімі президентських реформ, ставимо й вирішуємо найактуальніші проблеми розвитку сучасного Українського суспільства.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі можна вважати розробку Стратегії розвитку Харківського університетського консорціуму в контексті реформування системи вищої освіти на регіональному рівні.

Список використаних джерел

1. PARIS COMMUNIQUÉ. Paris, May 25th 2018. URL: http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf (дата звернення: 11.02.2020).
2. Стратегія реформування вищої освіти України до 2020 року. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/01/strategiya_reformuvannya_vyshchoyi_osvity_2.0.pdf (дата звернення: 11.02.2020).
3. Katrina Stevens. Education Innovation Clusters: Moving Forward. URL: <https://medium.com/@OfficeofEdTech/education-innovation-clusters-moving-forward-aa6970fa7b8d> (дата звернення: 11.02.2020).
4. Положення про Харківський університетський консорціум. URL: <http://unicon.org.ua/> (дата звернення: 11.02.2020).

Byelova L. O.,

*Doctor of Sciences (Sociology), Full Professor, Director of KRI NAPA,
Honored Worker of Education of Ukraine, President of Kharkiv University Consortium, Kharkiv
ORCID 0000-0003-1679-5146*

CLUSTERIZATION OF SLOBOZHANSCHINA'S EDUCATIONAL SPACE BY CREATION AND FUNCTIONING KHARKIV UNIVERSITY CONSORTIUM

Based on the analysis of the content of the Paris Communiqué, the Bologna Declaration, the Strategy of reforming higher education of Ukraine until 2020, it is concluded that they are united by the idea of enhancing academic freedom of higher education and introducing the principles of integrity in the educational process, building institutional autonomy of higher education institutions and institutions of higher education. Employees in governing higher education and developing the social responsibility of educators for the course of socio-political transformations.

The historical experience of the creation and operation of innovative educational clusters (EdClusters), whose active policy of implementation began in European countries in the early 1990s, is analyzed.

Practical experience of creation and functioning in the Slobozhanshchina of such innovative educational cluster as Kharkiv University Consortium (UniCon) is presented. The main purpose of its activity is cooperation, combination of information, personnel and financial resources for achievement of scientifically grounded social effect in the field of academic mobility, academic research development and innovation, improvement and improvement of quality, etc.

The article concludes that today significant transformations are taking place not only in the public consciousness, but also in all spheres of public life in Ukraine. Recent innovations, which were initiated with the implementation of the Law of Ukraine "On Higher Education" and "On Education", are already beginning to change the nature of relations in the scientific environment, making it more competitive and thus more focused on the end user of educational services. The standard of higher education is changing, independent centers for assessing the quality of higher education are emerging, fields of knowledge and scientific specialties are being transformed. It is very gratifying that we are following the mainstream of presidential reforms, setting and solving the most pressing problems of the development of modern Ukrainian society.

Prospects for further research in this direction can be considered the development of the Development Strategy of the Kharkiv University Consortium in the context of reforming the higher education system at the regional level.

Keywords: Kharkiv University Consortium, educational process, innovative educational cluster, institutional autonomy of higher education institutions, consumer of educational services, educational environment, European Higher Education Area.

References

1. PARIS COMMUNIQUÉ. Paris, May 25th 2018. (2018). URL: http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf.
2. Stratehiiia reformuvannia vyshchoi osvity Ukrainy do 2020 roku [Strategy for reforming higher education in Ukraine until 2020]. (2015). URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/01/strategiya_reformuvannya_vyshchoyi_osvity_2.0.pdf [in Ukrainian].
3. Katrina Stevens. Education Innovation Clusters: Moving Forward. URL: <https://medium.com/@OfficeofEdTech/education-innovation-clusters-moving-forward-aa6970fa7b8d>.
4. Polozhennia pro Kharkivskiyi universytetskyi konsortsium [Regulations About the Kharkov University Consortium]. (2015). URL: <http://unicon.org.ua/> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 12.02.2020 р.